

תורה שבעל פה

במעגלי המשנה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון – (13x6) – 78 נקודות

פרק שני – (11x2) – 22 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (78 נקודות)

ענו על שש מן השאלות 1-9 (לכל שאלה – 13 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. עיינו בדברי המדרש שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

"בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין [ארמון], אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן. והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דפתראות ופנקסאות [מחברות ופנקסים] יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשין [שערים]..." (בראשית רבה, פרשה א, א).

(1) כתבו בלשונכם את דברי המדרש המצוטטים.

(2) על פי המשך המדרש, הסבירו את החשיבות של התורה בבריאת העולם.

(6 נקודות)

ב. "וכל מצוות עשה שהזמן גרמה - אנשים חייבין, ונשים פטורות" (קידושין, פרק א', משנה ז').

(1) הסבירו מהי "מצוות עשה שהזמן גרמה".

(2) כתב הרמב"ם בפירושו למשנה: "ואמרו 'כל' - רוצה לומר על הרוב".

על פי דברי הרמב"ם, הסבירו את דברי המשנה המצוטטים.

(3) ציינו מצווה שמדגימה את דברי הרמב"ם, והסבירו כיצד היא מדגימה את דבריו.

(7 נקודות)

2. צדקה, אמת ויושר

א. "מי שיש לו מזון שתי סעודות לא ייטול מן התמחוי מזון ארבע עשרה סעודות לא ייטול מן הקופה".

(פאה, פרק ח', משנה ז')

(1) העתיקו למחברתכם את הטבלה, וכתבו בה את שני המקרים ואת הדין בכל אחד מן המקרים על פי המשנה המצוטטת.

המקרה	הדין
1.	
2.	

(2) נמקו כל אחד מן הדינים שבטבלה.

(6 נקודות)

ב. "והקופה נגבית בשניים, ומתחלקת בשלושה" (שם).

הסבירו מדוע הקופה נגבית בשניים ומדוע היא מתחלקת בשלושה.

(2) כמה גבאים גובים את התמחוי, ומדוע?

(7 נקודות)

3. תפילה

א. (1) כתבו כיצד היו מתפללים מימי משה רבנו עד ימי עזרא. בתשובתכם התייחסו לתוכן התפילה, לזמן התפילה ולמספר התפילות ביום.

(2) הסבירו מדוע תיקנו עזרא ובית דינו את תפילת שמונה עשרה.

(7 נקודות)

ב. "רבי עקיבא אומר: אם שגורה תפילתו בפיו - יתפלל שמונה עשרה; ואם לאו - מעין שמונה עשרה".

(ברכות, פרק ד', משנה ג')

(1) הסבירו את הביטוי "שגורה תפילתו בפיו".

(2) בגמרא יש שתי דעות בנוגע למשמעות הביטוי "מעין שמונה עשרה". הסבירו את שתי הדעות.

(6 נקודות)

4. ברכות

א. (1) על פי הרמב"ם, יש שלושה סוגי ברכות.

כתבו את שלושת סוגי הברכות, והסבירו שניים מהם.

(2) ציינו מהו הסוג של כל אחת מן הברכות האלה: ברכה על שמיעת רעם, ברכה על אכילת פירות, ברכה על ישיבה בסוכה.

(6 נקודות)

ב. "ככלל, יש עדיפות לומר ברכה מיוחדת לכל סוג של מאכל, שכל סוג מאכל מעניק לאדם תועלת והנאה ייחודית".

(הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה, הלכות ברכות)

על פי הרב אליעזר מלמד, מדוע למרות זאת אין לברך על אפרסק ברכה משלו ועל תפוז ברכה משלו? (3 נקודות)

ג. "על כולם, אם אמר 'שהכול נהיה בדברו' - יצא" (ברכות, פרק ו', משנה ב').

הדגימו את המקרה שבציטוט, והסבירו את הדין. (4 נקודות)

5. שבת

א. הסבירו את המושג "מלאכת מחשבת" בהקשר של הלכות שבת. (3 נקודות)

ב. (1) "וכל המקלקלין - פטורין" (שבת, פרק י"ג, משנה ג'). כתבו ממה הם פטורים.

(2) כתבו מקרה שבו המקלקל פטור, והסבירו מדוע הוא פטור.

(6 נקודות)

ג. "והמקלקל על מנת לתקן - שיעורו כמתקן" (שם).

(1) הסבירו את המשנה המצוטטת.

(2) כתבו דוגמה למקרה ולדין שבמשנה המצוטטת.

(4 נקודות)

6. מועדים – יום טוב

- א. "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד" (מגילה, פרק א', משנה ה').
- על פי המשנה, הסבירו במה שבת ויום טוב שווים ובמה הם שונים. (5 נקודות)
- ב. בנוגע להבדל שבין שבת ליום טוב, כתב הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק ("משך חכמה") שיש שני סוגי מצוות: "יש מצוות המקשרין ישראל לאביהם שבשמיים, ויש מצוות המקשרים ישראל זה לזה" (משך חכמה, ויקרא כ"ג, כ"א). כתבו לאיזה סוג מצוות שייכת מצוות השבת, ולאיזה סוג מצוות שייכת מצוות יום טוב. נמקו את תשובתיכם. (4 נקודות)
- ג. (1) אחד מן הטעמים לעירוב תבשילין הוא "משום כבוד השבת".
- הסבירו כיצד כבוד השבת בא לידי ביטוי במצוות עירוב תבשילין.
- (2) בתחילת שנה זו, שנת תשפ"ה, חל ראש השנה בימים חמישי ושישי. באיזה יום היה צריך להכין עירוב תבשילין? (4 נקודות)

7. מועדים – פורים

- א. (1) "הכפרים מקדימין ליום הכניסה" (מגילה, פרק א', משנה א').
- הסבירו מהו "יום הכניסה".
- (2) העתיקו למחברתכם את הטבלה שלפניכם, והשלימו אותה על פי המשנה.
היום בשבוע	התאריך העברי
שבו יקראו בני הכפרים את מגילת אסתר	שבו יקראו בני הכפרים את מגילת אסתר
י"ד באדר חל ביום ראשון	
י"ד באדר חל ביום שני	
י"ד באדר חל ביום שלישי	
י"ד באדר חל ביום רביעי	
- (7 נקודות)
- ב. (1) על פי מגילת אסתר, חגגו היהודים בשושן את חג הפורים בט"ו באדר.
- מדוע חוגגים את חג הפורים בתאריך זה גם בערים המוקפות חומה מימי יהושע בן נון?
- (2) אם יקימו עיר חדשה בישראל ויקיפו אותה בחומה – באיזה תאריך יחגגו בה את חג הפורים, ומדוע? (6 נקודות)

8. קטע שלא נלמד

למדו את המשנה שלפניכם, וענו על השאלות שאחריה. היעזרו בפירוש של הרב פינחס קהתי המובא מתחת למשנה.
המשנה עוסקת בבדיקת חמץ ובאה ללמד מהו דינו של מי שלא בדק חמץ בליל ארבעה עשר בניסן.
ביאור מושגים: "אור ארבעה עשר" – הלילה שלפני ליל הסדר.

פסחים, פרק א', משנה ג'

רבי יהודה אומר:

בִּדְקִין אֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר, וְבִאֲרַבְעָה עָשָׂר שְׁחִירִית וּבְשַׁעֲת הַבְּעֹר.

וְחֻכָּמִים אֹמְרִים:

לֹא בִדֵּק אֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר - יִבְדֵּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר;

לֹא בִדֵּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר - יִבְדֵּק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד;

לֹא בִדֵּק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד - יִבְדֵּק לְאַחַר הַמּוֹעֵד.

פירוש הרב פינחס קהתי

רבי יהודה אומר: בִּדְקִין אֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר, וְבִאֲרַבְעָה עָשָׂר שְׁחִירִית וּבְשַׁעֲת הַבְּעֹר - כלומר, באחד משלושת הזמנים הללו בלבד בודקים את החמץ, שאם לא בדק בליל ארבעה עשר, יבדוק בארבעה עשר בבוקר; ואם לא בדק בבוקר, יבדוק בשעת ביעור החמץ, היינו בתחילת השעה השישית (שעה לפני חצות היום). אבל לאחר שעברה שעת הביעור, שוב אינו בודק, שאם יבדוק אחר שעת הביעור, חושש רבי יהודה שמא ימצא חמץ ויבוא לאכול ממנו. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: לֹא בִדֵּק אֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר יִבְדֵּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר - כל היום. לֹא בִדֵּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יִבְדֵּק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד - בחג הפסח, לֹא בִדֵּק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד יִבְדֵּק לְאַחַר הַמּוֹעֵד - לאחר החג, לפי שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה. חכמים סוברים שאף לאחר זמן האיסור של אכילת חמץ רשאי הוא לבדוק, ואינם חוששים שמא יבוא לאכול מן החמץ שימצא, שהרי הוא עצמו מחזר אחריו לשורפו. וכן הלכה.

א. מהו הזמן שבו יש לעשות בדיקת חמץ לכתחילה לדעת כולם? צטטו את לשון המשנה. (2 נקודות)

ב. (1) על פי רבי יהודה, מהו הזמן המאוחר ביותר שאפשר לעשות בו בדיקת חמץ?

(2) על פי רבי יהודה, מהו החשש שבגללו אין לעשות בדיקת חמץ לאחר זמן זה?

(5 נקודות)

ג. (1) חכמים אינם חוששים כרבי יהודה. הוכיחו זאת מן המשנה.

(2) הסבירו בלשונכם מדוע חכמים אינם חוששים כרבי יהודה.

(6 נקודות)

9. יסודות תורה שבעל פה

א. (1) המשנה מחולקת לשישה סדרים.

כתבו מהו הנושא העיקרי בסדר זרעים, ומהו הנושא העיקרי בסדר נשים.

(2) כתבו שמות של שני חיבורים מתקופת התנאים מלבד המשנה.

(5 נקודות)

ב. (1) כתבו את השם של כל אחד משני התלמודים שבידינו.

(2) כתבו את הכינוי של חכמי התלמוד, וציינו שם של אחד מחכמי התלמוד.

(4 נקודות)

ג. "אלו ואלו דברי א-לוהים חיים הן" (עירובין יג, ע"ב).

הסבירו כיצד ייתכן ששתי דעות סותרות יהיו "דברי א-לוהים חיים". (4 נקודות)

פרק שני (22 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 10–12 (לכל שאלה – 11 נקודות).

10. בין אדם לחברו

א. (1) "המוציא את תבגו ואת קשו לרשות הרבים... וכל הקודם בהן זכה" (בבא קמא, פרק ג', משנה ג').

"וכל הקודם בהן זכה" – הסבירו מדוע.

(2) "ההופך את הגלל ברשות הרבים, והוזק בהן אחר - חייב בנזקו" (שם).

מי חייב לשלם בעבור הנזק, ומדוע?

(6 נקודות)

ב. "מעשה באדם אחד שהיה מסקל [אבנים] מרשותו לרשות הרבים, ומצאו חסיד אחד. אמר לו: ריקה [אדם ריק, טיפש], מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך..." (בבא קמא נ, ע"ב).

(1) מהי כוונת החסיד במילים "רשות שאינה שלך", ומהי כוונתו במילים "רשות שלך"?

(2) מהו המסר שאפשר ללמוד מסיפור זה?

(5 נקודות)

11. כבודו של אדם

א. "כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות? היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן... הווי יודעין שלא כדיני ממונות

דיני נפשות..." (סנהדרין, פרק ד', משנה ה').

על פי המשך המשנה, כתבו מדוע עדות שקר בדיני נפשות חמורה מעדות שקר בדיני ממונות. (3 נקודות)

ב. (1) על פי המדרש (מכילתא דרבי ישמעאל, יתרו, מסכתא דבחדש, פרשה ח), לומדים מעשרת הדיברות שרצח של כל אדם

הוא פגיעה בה'. הסבירו כיצד לומדים זאת.

(2) בהמשך המדרש מובא המשל הזה: "משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקונות [תמונות] ועשה לו

צלמים [פסלים] וטבעו לו מטבעות. לאחר זמן כפו לו איקונותיו, שברו לו צלמיו, וביטלו לו מטבעותיו, ומיעטו

בדמותו של מלך".

I. כתבו את הנמשל של המשל המצוטט. בתשובתכם כתבו מיהו המלך, מה הם הצלמים ומהי השבירה.

II. על פי הנמשל, הסבירו כיצד שבירת הצלמים גורמת למיעוט בדמות המלך.

(8 נקודות)

12. ארץ-ישראל

- א. הסבירו מדוע הגירת יהודים לארץ-ישראל מכונה "עלייה". (2 נקודות)
- ב. "הכול מעלין לארץ-ישראל... אחד האנשים ואחד הנשים" (כתובות, פרק י"ג, משנה י"א).
 על פי הגמרא, כתבו מהו הדין אם האישה רוצה לעלות לארץ-ישראל, ובעלה אינו רוצה לעלות. בתשובתכם התייחסו לשני מצבים. (3 נקודות)
- ג. (1) את הקשר של כל יהודי לארץ-ישראל ולירושלים הוכיח הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי מן הפסוק "וְלָצִיּוֹן יֵאָמֵר אִישׁ וְאִשָּׁה יֵלְדוּ בָּהּ" (תהלים פ"ז, ה').
 על פי הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי, מהו הקשר של כל יהודי לארץ-ישראל?
 (2) "כל נישואי ישראל על מנת כן מתקשרים שבכל זמן שירצו לשוב אליה הרי זה חזרה אל עיר וארץ מולדת".
 (הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי, עיר הקדש והמקדש)
 על פי הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי, הסבירו את הטעם להלכה שבני זוג יכולים לכפות זה על זה לעלות לארץ-ישראל.
 (6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך